

Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja heidän perheidensä palvelujen kehittäminen Lapset SIB-vaikuttavuusinvestointihankkeen avulla

VD/4945/13.00.00/2018

AC-F/LM-P, AP

Tausta

Lastensuojelun palveluihin ohjautuu lapsia, joilla on tunnistettavissa neuropsykiatrista oireilua. Ko. lasten ja heidän perheidensä tuen saamisessa on aukkoja, palveluketju on epäselvä eikä nykyisestä palveluvalikoimasta löydy ryhmän tarpeisiin sopivia palveluja. Ilman neuropsykiatrista diagnoosia lapset eivät ole oikeutettuja vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin. Sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa ei ole sopivaa palvelua tai riittävästi osaamista ja resurssia ko. ryhmän palvelutarpeeseen. Ennalta ehkäisevän terveydenhuollon tai sivistystoimen mahdollisuudet tukea perhettä ovat rajalliset ilman perheelle osoitettuja muita tukitoimia. Lapsen erityisyyteen ja siihen liittyvistä haasteista johtuen perhe saattaa väsyä ja ongelmat voivat kasautua pahimmillaan niin, että lapsi päätyy lastensuojelun asiakkaaksi. Oletus on, että varhaisella tunnistamisella sekä perheen lähtökohdista muotoutuvilla palveluilla voitaisiin ehkäistä tilanteen huononemista ja raskasta palvelutarvetta.

Perhepalvelujen sekä vanhus- ja vammaispalvelujen yhteisenä strategisena tavoitteena on kehittää vammaisten lasten ja heidän perheidensä palveluprosesseja. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan tulosalueiden yhteisenä tavoitteena on kehittää ennalta ehkäisevää työtä. Taloussuunnitelman määrärahoilla ei kuitenkaan voida riittävästi rahoittaa ennalta ehkäiseviä palveluja, koska tarvetta korjaaville ja kuntouttaville palveluille on edelleen paljon. Yhtenä välineenä ratkaista ongelma voidaan hyödyntää ns. vaikuttavuusinvestointimallia.

Tulosperusteinen rahoitussopimus SIB

Yksi vaikuttavuusinvestoimisen toteutusmuodoista on tulosperusteinen rahoitussopimus SIB (engl. *Social Impact Bond*). SIB-mallissa institutionaaliset ja yksityiset sijoittajat rahoittavat hyvinvointia edistävät palvelut ja kantavat palvelukokonaisuuden taloudellisen riskin. SIB-hankkeille määritellään tarkat, mitattavat tavoitteet, jotka heijastavat haluttua hyvinvoinnin lisäystä. Julkinen sektori maksaa tavoitteiden mukaisista tuloksista, ts. syntyneistä säästöistä. Mikäli tuloksia ei synny, sijoittajat voivat menettää sijoituksensa.

SIB-hanketta hallinnoi FIM Varainhoito Oy yhdessä kumppaniensa Epique Oy:n ja Lastensuojelun Keskusliitto ry:n (LSKL) kanssa.

Vantaan SIB-hankkeen valmistelu

Vantaalla on selvitetty keväällä 2018 yhteistyössä Sitran ja LSKL:n kanssa mahdollisuutta ratkaista neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja heidän perheidensä palvelujen puutteita SIB-hankkeen avulla. Työhön on osallistunut Vantaan eri toimialojen ja tulosalueiden avainhenkilöitä.

Vantaan SIB-hankkeen vaikuttavuustavoitteena olisi ehkäistä neuropsykiatrisesti oireilevien lasten päätymistä lastensuojelun palveluihin oireilunsa vuoksi. Vaikuttavuusinvestointihanke tähtää siihen, että palvelujen parantamisella ja palveluaukkojen poistamisella kehitetään merkittävästi ko. kohderyhmän palveluja ja tukea. Tavoitteena olisi pitkällä aikavälillä vähentää mm. lastensuojelun kustannuksia (=vaikuttavuus) sekä luoda palvelujärjestelmään uudenlaisia palveluja tälle asiakasryhmälle.

Valmisteluun on liittynyt tutkimuslupaun perustuva tiedonkeruu lastensuojelun asiakkaista. Sitran analysoimat tiedonkeruun tulokset esiteltiin Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan kokouksessa 20.8.2018. Analyysin perusteella Vantaalla on hyvä peruste vaikuttavuusinvestointihankkeen käynnistämiseen.

Hankkeen toteuttaminen

Vantaan Lapsi SIB-hankkeen ohjelman toteuttamiseen liittyy keskeisesti:

- kohderyhmään kuuluvien lasten ja perheiden tunnistaminen (esim. neuvolan 4-vuotistarkastus, varhaiskasvatuksen kanssa sovittavat tunnistamisen tavat)
- kohderyhmään kuuluville lapsille ja perheille riittävien ja tarkoituksenmukaisten palvelujen tarjoaminen. Palvelukokonaisuuden sisältöä ei voida määritellä etukäteen, sillä se riippuu kunkin lapsen ja perheen tarpeesta. Palveluja tuotetaan kaupungin omien palvelujen lisäksi kolmansilta osapuolilta hankittuna, esim. yrityksiltä tai järjestöiltä. Kunkin lapsen ja perheen kattavan palvelukokonaisuuden tuottamiseen voi osallistua useita toimijoita. Sopivien palvelukokonaisuuksien valitsemisessa käytetään Lastensuojelun Keskusliiton (LSKL) tukea ja asiantuntemusta. LSKL:llä on noin 70 potentiaalista toimijaa verkostossaan. FIM Varainhoito Oy:n ja Kuntahankintojen välinen puitesopimus mahdollistaa osallistumisen hankkeeseen ilman erillistä hankintalain mukaista kilpailutusta hankkeessa kehitettävän palvelukokonaisuuden osalta.
- Toimenpiteitä arvioidaan ja räätälöidään lasten ja perheiden tarpeiden mukaisiksi ja niitä muutetaan tarvittaessa ohjelman edetessä. Toimenpiteistä päättää koordinaatioryhmä yhdessä ohjausryhmän kanssa. Koordinaatioryhmässä toimii mm. Vantaan asiantuntijoita ja LSKL:n edustaja. Rahoittajan edustajat eivät osallistu yksittäisten lasten palvelukokonaisuuksien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Ohjausryhmään osallistuu Vantaan edustaja, rahaston edustaja ja ulkopuolinen asiantuntija (Hämeenlinnan vastaavassa jo käynnissä olevassa hankkeessa LSKL) ja tämä ryhmä tekee hankkeen osalta formaalit päätökset esim. uusien palvelukokonaisuuksien hankkimisesta kolmansilta osapuolilta.
- Hankkeen aikana toteutettavia palveluita kehitetään edelleen yhteiskehittämisfoorumissa johon osallistuvat Vantaan asiantuntijat, LSKL, rahaston edustajat sekä kolmannet osapuolet, joiden palveluilla jo päätettyjä interventioita voitaisiin tehostaa. Tavoite on jatkuvasti kehittää ohjelman palveluita lähtien lasten ja perheiden tarpeista. Ohjelman lisäksi tämä tukee myös Vantaan tavoitetta kehittää oman toimintansa laatua ja tehokkuutta.
- Hankkeen varsinainen interventiojakso on kahdeksan vuotta (viisi vuosikohorttia, joista jokaiselle tarjotaan palveluita 3 vuotta). Interventiojakson jälkeen ohjelma jatkuu neljän vuoden seurantajaksoilla, jonka aikana voidaan tukea yksittäisiä lapsia ja perheitä, mikäli lisätarvetta ilmenee. Ohjelman kokonaiskesto on 12 vuotta.

Hankkeen tuloksista vastaa ohjausryhmä ja vaikutuksia tulee arvioimaan toimijoista riippumaton tahon.

Hankkeen säästötavoite ja rahoitus

Hankkeen alustava säästötavoite on 7,5 miljoonaa euroa, joka toteutuu 12 vuoden aikana. Hankkeessa toteutettavat interventiot ja tarjottavat palvelut (pl. kaupungin omat palvelut) rahoitetaan ulkopuolisten sijoittajien varoilla. Arvioitu rahoitustarve SIB-hankkeen mukaisille palveluille on 4,28 miljoonaa euroa. FIM Varainhoito Oy:n kanssa tehtävässä sopimuksessa määritellään tarkemmin euromääräiset säästötavoite ja rahoitustarve. Sopimus rinnastetaan palvelujen ostosopimukseen ja sopimus siirtyy mahdollisen maakunta- ja sote-uudistuksen yhteydessä maakuntaa sitovaksi.

Tulospalkkiot maksetaan rahastolle toteutuneeseen säästöön perustuen. Kaupungin maksettava osuus on sijoitetun pääoman lisäksi 5,5 % korko, joka perustuu hankkeen talousmallinnuksessa tehtyihin oletuksiin. Korkoprosentti voi nousta enintään noin kahdeksaan prosenttiin (8 %). Oletus on, että palvelukokonaisuus tuottaa säästöjä vuodesta 2022 alkaen, jolloin kaupunki maksaa tulospalkkioita rahastolle. Tulospalkkiota ei makseta, mikäli säästöjä ei synny. Säästöjen toteutumista arvioidaan etukäteen määriteltyjen kriteerien perusteella ja arvioinnin toteuttaa riippumaton tahon.

Käytännössä kaupunki varautuu tulospalkkion maksamiseen joko rahastoimalla vuosittain potentiaalisen säästön tai varaamalla ko. määrärahan talousarvioonsa v. 2022 alkaen. Kaupungin maksamat kustannukset ovat enimmäkseen rahoittajan sijoittama pääoma sekä kohtuullinen korkotuotto. Mikäli säästöjä syntyy enemmän kuin sijoittajan sijoittama pääoma ja sille kahdeksan prosentin korkotuotto, tämän rajan ylittävästä syntyneestä säästöstä 90 % jää kaupungille. Tämä rajaa voimakkaasti sijoittajien tuottomahdollisuutta ja kaupungin potentiaalista maksuvelvoitetta.

Mikäli Vantaa päättää lähteä mukaan Lapsi SIB-vaikuttavuusinvestointihankkeeseen, Vantaan tulee allekirjoittaa sopimus rahoittajien kanssa 16.11.2018 mennessä. Päätös hankkeeseen osallistumisesta tulee tehdä 30.9.2018 mennessä.

Sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmä on käsitellyt hanketta kokouksissaan 6.3.2018 ja 7.8.2018. Asiaa on käsitelty myös perhepalvelujen, terveystoimen, vanhus- ja vammaispalvelujen sekä sivistystoimen johtoryhmissä. Johtoryhmien kanta on ollut myönteinen hankkeen edistämiseksi.

Sosiaali- ja terveyslautakunta 10.9.2018 § 9

Perhepalvelujen johtajan esitys:

Hyväksytään Vantaan sosiaali- ja terveystoimen (perhepalvelut, terveystoimen sekä vanhus- ja vammaispalvelut) osallistuminen SIB-vaikuttavuushankkeeseen neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten sekä heidän perheittensä palvelujen kehittämiseksi. Hankkeen yksityiskohdista sovitaan tarkemmin Vantaan kaupungin ja FIM Varainhoito Oy:n välisessä asiakaskohtaisessa sopimuksessa.

Käsittely:

Esittelijä poisti asialistalla olleet liitteet ja lisäsi päätösesitykseensä, että sopimuksessa tullaan määrittelemään vaikuttavuuden kriteerit.

Päätös:

Päätettiin hyväksyä Vantaan sosiaali- ja terveystoimen (perhepalvelut, terveystoimen sekä vanhus- ja vammaispalvelut) osallistuminen SIB-vaikuttavuushankkeeseen neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten sekä heidän perheittensä palvelujen kehittämiseksi. Hankkeen yksityiskohdista sovitaan tarkemmin Vantaan kaupungin ja FIM Varainhoito Oy:n välisessä asiakaskohtaisessa sopimuksessa, jossa tullaan määrittelemään vaikuttavuuden kriteerit.

Jäsen Antero Eerola jätti eriävän mielipiteen päätökseen:

"Varainhoitoyhtiö FIM:in kanssa tehtävä sopimus (Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja heidän perheidensä palvelujen kehittäminen Lapset SIB-vaikuttavuusinvestointihankkeen avulla) tuo yksityisen varainhoitajan ja yksityispankin voitontavoittelun osaksi julkisia palveluita.

Tässä tapauksessa sopimus koskee vielä haavoittuvassa asemassa olevia lapsia, jotka kärsivät neuropsykiatrisista oireista – kuten ADHD, Asberger, autismi - ja jotka voivat näiden oireiden seurauksena joutua lastensuojelun asiakkaaksi.

Ennaltaehkäisevä työ sosiaali- ja terveyspalveluissa on tärkeää. Se on inhimillistä etenkin palveluita käyttäville lapsille. Samalla sillä voidaan säästää myös kaupungin menoissa.

Säästöjen pitää kuitenkin tulla kaupungin hyödyksi. Yksityisellä sijoitusrahastolla ei pidä olla oikeutta kuoria osuuksia tästä säästöstä. Lisäksi 5,5 – 8 prosentin tuottotavoite on erittäin korkea, etenkin kun sillä ei ole muita todellisia perusteita kuin se, että pääomasijoittaja on katsonut sen olevan sopiva.

Sopimuksen ehdot ovat myös epäselvät. Mikäli neuropsykiatrisesti oireilevien lasten määrä lastensuojelussa vähenee, on vaikea, käytännössä mahdoton määritellä, missä määrin tämä johtuu sopimuksesta ja missä määrin muista tekijöistä, esimerkiksi lääkityksen ja hoidon tai lapsen elämäntilanteen paranemisesta.

Lastensuojelusta ja huostaanotoista on Suomessa tulossa yhä suurempaa liiketoimintaa. Vantaan ei pidä olla mukana tällaisten bisnesmahdollisuuksien laajentamisessa, jossa yksityisiä voittoja tehdään vaikeassa asemassa olevien lasten elämäntilanteella. Vantaan kaupungin ei myöskään tarvitse toimia koealustana varainhoitoyhtiön uudelle sijoitusinstrumentille.”

Täytäntöönpano: perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom
vs. vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja Minna Lahnalampi-Lahtinen
terveyspalvelujen johtaja Piia Vuorela

Muutoksenhakuohje: 1. Oikaisuvaatimus

Lisätiedot:

perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom, p. 09 8392 3640
erityisasiantuntija Leena Marila-Penttinen, p. 043 827 1252

Sähköpostiosoitteet ovat muodossa etunimi.sukunimi[at]vantaa.fi